
Т. ДУДАШ,

*доцент кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук*

УДК 341.64:341.231.14(075.8)

До питання про ефективність захисту прав людини (за матеріалами пілотних рішень Страсбурзького суду)

Статтю присвячено питанню ефективності пілотних рішень Страсбурзького суду як інструменту захисту прав людини через подолання структурних проблем правової системи. Здійснено аналіз пілотних рішень Страсбурзького суду за певними критеріями, у тому числі з огляду на їх виконання.

Ключові слова: пілотне рішення, квазіпілотне рішення, рішення «третього рівня», Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейський суд з прав людини.

Поняття та процедура ухвалення пілотного рішення. Процедура ухвалення пілотного рішення, вперше реалізована Європейським судом з прав людини (далі – Суд) у 2004 р., утвердилася як ефективний засіб захисту прав людини через подолання структурних проблем правової системи переважної більшості держав – членів Ради Європи. Адже саме держава на національному рівні, а не Суд, може і повинна максимально швидко усувати порушення прав людини. Спробуємо відповісти, які

ж саме можливості надає Суд для усунення відповідних проблем та яким чином держави використовують надані Судом можливості.

Незважаючи на те, що процедурі ухвалення пілотного рішення Судом присвячено окрему резолюцію Комітету міністрів Ради Європи 2004 р. [2], а згодом цю процедуру кодифіковано у правилі 61 Регламенту Суду від 31 березня 2011 р. [3], поняття пілотного рішення досі не отримало чіткого визначення. Питанням пілотних рішень

присвячено праці А. Буйсе, Н. Вайч, Д. Гайдер, Л. Гарліцькі, А. Гаттіні, Г. Дикова, Й. Жерардса, І. Кармана, П. Пушкара, Ф. Тулькенс, М. Фірніса. Як випливає з інформаційних документів, розміщених на офіційному сайті Суду, можна розмежовувати пілотні рішення у широкому і у вузькому розумінні [4]. Пілотними рішеннями Суду в широкому розумінні можна вважати рішення Суду в окремій справі чи справах, у яких у *мотивувальній частині* застосовується ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), тобто зазначається природа структурної чи системної проблеми, що призводить до порушень Конвенції, та вид заходів, яких слід вживати державі для усунення такої проблеми (щодо України, див., наприклад, рішення Суду у справах «Kharchenko проти України» від 10 лютого 2011 р., «Kaverzin проти України» від 15 травня 2012 р., «Olexandr Volkov проти України» від 9 січня 2013 р. та ін.). Такі рішення отримали назву *квазі-пілотних* у спеціальних дослідженнях [1]. Пілотні рішення Суду у вузькому розумінні є результатом застосування так званої пілотної процедури (*pilot procedure*). У *резольютивній частині* таких рішень обов'язково зазначається природа структурної чи системної проблеми, що призводить до порушень Конвенції, та вид заходів, яких слід вжити державі для усунення такої проблеми (щодо України – це поки що лише рішення Суду у справі «Yuriy Nikolayevich Ivanov проти України» від 15 жовтня 2009 р.). Слід також відмежовувати від пілотних рішень ті, у яких хоча і застосовано ст. 46 Конвенції, од-

нак у мотивувальній частині зазначені лише заходи індивідуального характеру (див., наприклад, рішення Суду у справі «Fatullayev проти Азербайджану» від 22 квітня 2010 р.). Крім того, слід відмежовувати від пілотних та квазіпілотних рішень так звані *рішення «третього рівня»*, в яких була встановлена система чи поширена проблема, однак відсутнє очевидне застосування процедури ухвалення пілотного рішення чи ст. 46 Конвенції (наприклад, у рішенні Суду у справі «Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine» від 21 квітня 2011 р. та у декількох інших Суд вказав на відсутність в Україні ефективних правових засобів, які б дали змогу реалізувати право потерпілого від незаконного арешту на відшкодування). Крім того, одна з суддів Суду Ф. Тулькенс запропонувала альтернативну класифікацію рішень Суду, поділивши їх на такі, що стосуються системних, структурних та ендемічних (тут у розумінні «хронічних». – Т. Д.) проблем, залежно від ситуації, яка стала підставою для їх ухвалення, та незалежно від того, чи є вони пілотними, квазіпілотними або рішеннями «третього рівня» [1]. Видається за доцільне обмежити предмет цієї статті аналізом пілотних рішень у вузькому розумінні, тобто власне пілотних рішень.

Хоча процедура ухвалення пілотного рішення вперше була застосована у рішенні Суду у справі «Broniowski проти Польщі» у 2004 р., її кодифікація у правилі 61 Регламенту Суду набула чинності з 31 березня 2011 р. У результаті цієї кодифікації було дещо розширено коло порушень, які підлягали усуненню шляхом пілотної процедури. Такі порушен-

ня можуть бути не лише констатовані в силу наявності великої кількості заяв, а й потенційними. Згідно з правилом 61 Регламенту Суду, останній розпочинає процедуру пілотного рішення, якщо з обставин справи впливає наявність структурних чи системних проблем або іншої подібної дисфункції, яка спричинила або може спричинити звернення з подібними заявами. Перш ніж застосувати процедуру ухвалення пілотного рішення, Суд консулюється зі сторонами (заявниками, державою-відповідачем, третіми сторонами) стосовно того, чи заява впливає з дисфункції та чи доцільно розглядати її за пілотною процедурою. Пілотна процедура може ініціюватися або Судом, або однією зі сторін чи обома сторонами. Відповідно до правила 41 Регламенту Суду, заява, щодо якої вирішено застосувати процедуру пілотного рішення, розглядається пріоритетно. У пілотному рішенні Суд виявляє: 1) природу встановленої структурної чи системної проблеми або іншої дисфункції; 2) вид заходів для її усунення, яких слід вжити державі-відповідачу на національному рівні в силу резолютивних положень рішення Суду; 3) у резолютивній частині Суд може конкретизувати строк, наданий для вжиття заходів, беручи до уваги природу заходів та можливість швидкого вирішення проблеми на національному рівні.

Ухвалюючи пілотне рішення, Суд може відкласти вирішення питання про справедливу сатисфакцію в цілому чи частково для вжиття державою заходів, зазначених у пілотному рішенні. Якщо це можливо, Суд може зупинити розгляд усіх подібних заяв для надання можливості вжиття заходів, зазначених

у резолютивній частині пілотного рішення.

Проблеми правових систем, які виявляє Суд у пілотних рішеннях. У пілотних рішеннях Суд окреслив певні проблеми правових систем держав-учасниць Конвенції, які він вважає структурними та/чи системними. У основних пілотних рішеннях Суду (у вузькому розумінні) [4] були виявлені такі структурні та/чи системні проблеми правових систем держав, яких ці пілотні рішення стосувалися. Щодо України та Росії проблемою було визнано затримку у виконанні чи невиконання остаточних рішень судів про сплату боргу держави («Yuriy Nikolayevich Ivanov проти України» від 15 жовтня 2009 р.; «Burdov проти Росії» № 2 від 15 січня 2009 р.). Щодо Росії ще однією структурною проблемою правової системи було визнано завдання особі такого, що принижує гідність, поводження внаслідок неналежних умов тримання під вартою в СІЗО («Ananyev and Others проти Росії» від 10 січня 2012 р.). Щодо Італії структурною проблемою Суд визнав переповненість італійських в'язниць на порушення ст. 3 Конвенції («Torreggiani and Others проти Італії» від 8 січня 2013 р.). Щодо Німеччини Суд визнав структурною проблемою порушення розумного строку розгляду справ адміністративними судами («Rumpf проти Німеччини» від 2 вересня 2010 р.). Стосовно Молдови Суд визнав структурною проблему невиконання рішень судів про надання соціального житла («Olaru and Others проти Молдови» від 28 липня 2009 р.). Щодо Греції структурною проблемою було визнано недолік судової системи, що призвів

до надмірної тривалості розгляду справ, і відсутність засобів для визнання права на розгляд справи упродовж розумного строку адміністративними судами («Anthanasίου and Others проти Греції» від 21 грудня 2010 р.), кримінальними судами («Michelioudakis проти Греції» від 3 квітня 2012 р.), цивільними судами («Glykantzi проти Греції» від 30 жовтня 2012 р.). Аналогічні структурні проблеми надмірної тривалості судового розгляду були виявлені щодо Болгарії у цивільному та кримінальному провадженнях («Dimitrov and Hamanov проти Болгарії» від 10 травня 2011 р.) та щодо Туреччини при розгляді справ у адміністративних, цивільних, кримінальних, комерційних, земельних, трудових судах («Ümmühan Kaplan проти Туреччини» від 20 березня 2012 р.). Стосовно Словенії Суд виявив таку структурну проблему, як порушення права на повагу до приватного та сімейного життя осіб – колишніх громадян Югославії, яким не надали громадянства Словенії у зв'язку зі спливом строку на звернення. Це призвело до неврегульованості правового статусу цієї групи осіб, яка налічувала близько 13 426 людей («Kurić and Others проти Словенії» від 26 червня 2012 р.). Щодо Польщі Суд виявив такі структурні проблеми, як відсутність компенсації за експропріювану власність переселенцям у результаті операції Вісла всупереч положень ст. 1 Першого протоколу до Конвенції («Broniowski проти Польщі» від 22 червня 2004 р.) та недоліки у правовому регулюванні державного контролю за наймом житла («Hutten Czapska проти Польщі» від 19 червня 2006 р.). Стосовно Боснії та Герцеговини Суд

також виявив структурну проблему, що порушувала ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, а саме порядок повернення валютних вкладів, внесених у комерційні банки до розпаду Югославії, що призвів до затримки у виплатах («Suljagić проти Боснії та Герцеговини» від 3 листопада 2009 р.). Структурною проблемою у правовій системі Румунії Суд визнав неефективність системи компенсації за власність чи реституції прав власності, націоналізованої або конфіскованої державою до 1989 р. («Atanasiu and Poenaru проти Румунії» та «Solon проти Румунії» обидва від 12 жовтня 2012 р.). Подібну структурну проблему – невиконання адміністративних рішень про призначення компенсації за власність, конфісковану за комуністичного режиму – Суд виявив щодо Албанії («Manushaqi Pute and Others проти Албанії» від 31 липня 2012 р.). Структурною проблемою у Сполученому Королівстві Суд визнав відсутність права голосу засуджених («Greens and MT проти Сполученого Королівства» від 23 листопада 2010 р.).

Незважаючи на те, що в інформаційних матеріалах, розміщених на офіційному сайті Суду [4], усі окреслені проблеми зазначені як «структурні», у текстах пілотних рішень деякі з них названі «системними». У документах Ради Європи та у практиці Суду немає чіткого розмежування понять структурної і системної проблеми. *Структурними проблемами* у пілотних рішеннях Суд визнавав незадовільні умови тримання під вартою та позбавлення волі осіб (Ananyev and Others, § 188; Torreggiani and Others, § 89), управлінські недоліки та/чи адміністративну практику органів влади у виконанні

обов'язкових і таких, що підлягають примусовому виконанню, рішень, котрими призначено грошові виплати з боку державних органів (Burdov № 2, § 134 (структурна дисфункція); Yurii Nikolayevich Ivanov, § 87); невиконання рішень судів про ненадання соціального житла у зв'язку з відсутністю коштів (Olaru and others, § 57). Термін «системна проблема» згадувався щодо: невиконання вимоги розумного строку розгляду справ судами та відсутності можливості отримати компенсацію у зв'язку з цим (Rumpf, § 69; Athanasiou and others, § 46; Dimitrov and Hamaov, § 110), законодавчі та правозастосовні недоліки, які позбавляють можливості користуватися правом на мирне володіння майном великої групи людей (Broniowski, § 189 (системна дисфункція)); недоліки функціонування житлового законодавства, в результаті чого на власників житла покладаються обмеження щодо підвищення вартості найму, що унеможливує можливість отримання плати за найм, домірної вартості обслуговування житла (Hutten-Czapska, § 235); недоліки законодавства, які не дозволяють отримати депозити (заощадження) в іноземній валюті, що були наявні у людей до розпаду колишньої Югославії (Suljagic, § 64). У той же час у деяких пілотних рішеннях Суд констатує наявність практики, несумісної з Конвенцією, прямо не називаючи виявлену проблему структурною чи системною (Atanasiu and Poenaru, § 219–228; Manushaqe Puto and Others, § 102–108; Greens and M.T., § 110–122) або посилається на висновок Комітету міністрів щодо наявності системної проблеми (Michelioudakis, § 66).

Аналіз наведених пілотних рішень дозволяє дійти висновку, що поняття системної проблеми позначає у практиці Суду повторювану проблему, яка є наслідком дисфункції – тобто неправильного функціонування адміністративних та правозастосовних органів, тоді як структурна проблема саме вказує на дуже серйозну стійку природу відповідної дисфункції, вкорінену у правовій системі на законодавчому рівні. Однак Суд не прагне розмежувати поняття структурної та системної проблеми і використовує їх як взаємозамінні. Аналогічну позицію займають дослідники практики Суду, констатуючи нечіткий зміст відповідних понять [5, с. 102]. Утім питання про розмежування цих понять неодмінно постане з розвитком практики застосування Судом пілотної процедури.

Загальні підходи, застосовані Судом до вирішення структурних проблем у його пілотних рішеннях. Аналіз пілотних рішень Суду за певними критеріями дозволяє зробити узагальнення щодо підходів, які застосовує Суд, аби допомогти державам подолати структурні проблеми правових систем.

Стосовно *засобів*, які Суд пропонує застосувати для вирішення структурної та/чи системної проблеми, – це засоби, пов'язані з правозастосовною та правотворчою діяльністю органів держави. До тих, що пов'язані з правозастосовною діяльністю держави, можна віднести, висловлюючись термінологією Суду, компенсаторні й запобіжні засоби. *Компенсаторні засоби захисту* – ті, що забезпечують відшкодування шкоди, завданої порушенням конвенційного права на національному рівні – зазна-

чаються в усіх пілотних рішеннях (див., наприклад, Ananyev, § 221; Burdov № 2, § 138, 139, 140; Olaru and Others, § 58; Torreggiani and Others, § 99; Athanasiou and Others, § 57; Ümmühan Kaplan, § 75; Michelioudakis, § 78; Glykantzi, § 81 та ін.). *Запобіжні засоби захисту* – ті гарантії, які запобігли б аналогічним порушенням Конвенції. До них Суд, як правило, відносить наявність ефективної можливості оскаржити дії органів державної влади (Ananyev and Others, § 214; Torreggiani and Others, § 99); засоби, які пришвидшили б розгляд справ національними судами (Dimitrov and Namonov, § 122). При цьому, згідно з практикою Суду, останній не обов'язково вимагає створити новий засіб захисту, натомість прийнятно зробити ефективними наявний і засіб або сукупність наявних засобів. Крім того, застосовуючи ст. 46 Конвенції, Суд нерідко висловлює позицію про необхідність реформування певної системи процедур. Це, безперечно, прямо пов'язане з правотворчою діяльністю держави та може вважатись окремим засобом для виконання пілотного рішення (див., наприклад, Rumpf, § 73; Atanasiu and Roenaru, § 235). Саме тому роль парламентів та інших правотворчих органів держав – учасниць Конвенції є чи не найістотнішою для ефективного виконання пілотних рішень Суду, як, зрештою, і реагування національних судів на пілотні рішення при здійсненні правозастосування.

Щодо *груп осіб, на яких може вплинути виявлена Судом структурна проблема*, то Суд вимірює їх у кількісних показниках. Для визначення таких осіб Суд застосовує такі критерії, як: 1) кіль-

кість розглянутих заяв на підставі однакових фактів; 2) кількість заяв на підставі однакових фактів, що перебувають на розгляді Суду; 3) кількість членів групи, якщо суть виявленої структурної проблеми дозволяє виміряти їх у кількісних показниках. Наприклад, кількість потенційних потерпілих від надмірної тривалості виконання остаточних рішень судів не можна виміряти в абсолютних показниках, тому Суд звертається до своїх попередніх рішень з цього питання щодо конкретної держави та до заяв, що перебувають на розгляді (напр., Greens and MT – 2500 заяв перебували на розгляді у Суді на момент ухвалення пілотного рішення; Suljagic – на розгляді у Суду перебувало 1350 подібних заяв; Yuriy Nikolayevich Ivanov – 200 подібних справ перебувало на розгляді у Суді на момент ухвалення рішення; Torreggiani and Others – кількасот подібних заяв перебували на розгляді у Суді на момент ухвалення пілотного рішення; Rumpf – 55 подібних справ перебувало на розгляді у Суді на момент ухвалення рішення; Olaru and Others – понад 10 подібних справ перебувало на розгляді в Суді на момент ухвалення рішення у цій справі; Athanasiou and Others – Суд ухвалив рішення у 300 подібних справах). Тоді як, наприклад, кількість осіб, яким не сплатили відповідні компенсації за націоналізовану чи конфісковану власність, можна виразити у кількісних показниках (Broniowski – проблема стосувалася близько 80 000 людей; Hutten Czapska – майже 100 000 осіб).

Стосовно *строку*, який Суд надає для виконання заходів, зазначених у пілотному рішенні, також можна просте-

жити певні закономірності залежно від порушеного конвенційного права. Строк у 6 місяців Суд надає для створення запобіжного і компенсаторного засобів захисту від надмірної тривалості виконання або невиконання остаточного судового рішення (для Росії – Burdov № 2, § 141, при цьому строк у 12 місяців надається для сплати компенсацій за такі порушення – Burdov № 2, § 146); для створення запобіжного заходу для сплати за державними зобов'язаннями (щодо Боснії та Герцеговини – Suljagic, § 65); для створення запобіжного засобу захисту для надання права голосу засудженим (щодо Сполученого Королівства – Greens and MT, § 120, хоча згодом цей строк і було подовжено). Строк у 12 місяців Суд надав для створення компенсаторних та запобіжних засобів захисту щодо таких держав, як Німеччина, Греція, Молдова, Україна, Словенія (Rumpf, § 73; Athanasiou and Others, § 57; Michelioudakis, § 78, Olaru and Others, § 61; Yuriy Nikolayevich Ivanov, § 99; Kurić and Others, § 415). Строк у 18 місяців Суд надав Румунії – для створення компенсаторних засобів захисту для відшкодування та Албанії – для створення запобіжних засобів захисту у зв'язку з невиконанням рішень адміністративних судів про відшкодування за незаконне позбавлення власності (Atanasiu and Poenaru, § 241; Manushaqe Puto and Others, § 120). Видається, що на встановлення строку, який надається Судом для виконання пілотного рішення, впливають такі обставини, як: потенційні можливості держави усунути виявлені: структурну проблему протягом певного строку (очевидно, Суд оцінює такі можливості

у результаті консультації з представниками держави під час процедури ухвалення пілотного рішення); кількісний склад групи, якої стосується структурна проблема; особливості порушеного конвенційного права (строк для створення засобу захисту від порушення ст. 3, як правило, менший, ніж для створення засобів захисту від порушень процесуальних прав чи права власності). Строк, який надається для виконання пілотного рішення, є відносним, адже його може бути подовжено. В інтересах заявників, аби такий строк був якомога коротшим.

Ефективність пілотних рішень Суду. Питання ефективності рішень Суду прямо залежить від виконання цих рішень [6], а отже, від їх впливу на правову систему певної держави. Станом на сьогодні невиконаним офіційно визнано одне пілотне рішення Суду у справі «Yuriy Nikolayevich Ivanov проти України». Відповідно, це пілотне рішення не стало ефективним засобом для подолання такої структурної проблеми правової системи України, як невиконання остаточних рішень судів про сплату боргу державними органами. Натомість, аналогічна структурна проблема, виявлена у рішенні Суду у справі «Burdov проти Росії» № 2, була вирішена шляхом ухвалення законів № 98-ФЗ та 69-ФЗ, які набули чинності 4 травня 2010 р. і передбачили можливість позиватися до держави у разі невиконання остаточних судових рішень або затримки у такому виконанні. Ці заходи стали підставою для оголошення неприйнятними подальших заяв до Суду із зазначених питань і встановлення обов'язку вичерпати створені засоби

захисту. Подібним чином була вирішена аналогічна структурна проблема, виявлена у рішенні Суду у справі «Olagu and Others проти Молдови».

Проблему надмірної тривалості судового розгляду, виявлену, як зазначалося, у правових системах Німеччини, Греції, Болгарії та Туреччини, за даними Суду [3], успішно вирішують у Німеччині та Греції. На виконання пілотного рішення у справі «Rumpf проти Німеччини» було розроблено та прийнято Федеральний закон «Про юридичний захист у разі надмірної тривалості судового розгляду чи слідства у кримінальній справі», який от-от має бути офіційно оприлюднено. Відповідно до цього законопроекту передбачається можливість оскарження затримки провадження у ході цього провадження та, як другий крок, передбачається право звернутися з позовом про відшкодування шкоди, навіть якщо провадження все ще триває. На виконання одного з трьох пілотних рішень щодо Греції «Athanasίου and Others проти Греції» (щодо надмірної тривалості розгляду справ адміністративними судами) наприкінці січня 2012 р. було розроблено та скеровано до парламенту проект закону, в якому створювався компенсаторний засіб захисту від надмірної тривалості розгляду справ адміністративними судами. Це пілотне рішення ще перебуває у процесі виконання.

Проблеми відсутності компенсацій за націоналізоване чи конфісковане майно, виявлені у пілотних рішеннях щодо Польщі, Румунії, Боснії та Герцеговини, Албанії, вдалося вирішити Польщі. Як відомо, перше пілотне рішення у справі «Wroniowski проти

Польщі» було успішно виконане шляхом прийняття Польщею відповідного закону у червні 2005 р. про виплату компенсацій потерпілим від операції «Вісла» переселенцям. Протягом 2007–2008 рр. Суд вилучив зі списку справ понад 200 справ, які були зупинені у зв'язку з ухваленням цього пілотного рішення. Однак не всі заявники задоволені таким вирішенням ситуації, адже відповідні компенсації складають лише 20 % від вартості експропрійованого майна [1]. Інше пілотне рішення у справі «Hutten-Czapka проти Польщі» щодо послаблення державного контролю за наймом житла також було виконане шляхом зміни законодавства, яке дозволило домовласникам вимагати більш високої оплати найму житла, передбачило моніторинг рівня оплати та отримання субсидій на житлові проекти. Пілотне провадження у цій справі закрито. Також перебуває у процесі виконання пілотне рішення Суду у справі «Suljagic проти Боснії та Герцеговини», у якому Суд зобов'язав державу-відповідача протягом 6 місяців випустити урядові облигації, сплатити заборгованість та відшкодувати проценти у разі невчасної оплати. Інформація щодо виконання інших пілотних рішень Суду потребує подальшого уточнення.

Як вказують судді Суду та дослідники його практики, знижує ефективність пілотних рішень відсутність перекладу останніх мовами держав – учасниць Конвенції [1]. Зазначений недолік виправляється Судом за допомогою Довірчого фонду з прав людини, який фінансує переклад ключових рішень Суду мовою держав – учасниць Конвенції, в тому числі й українською [7].

Висновки.

1. *Пілотними рішеннями* Суду вважаються ті рішення, у яких було застосовано процедуру ухвалення пілотного рішення. У резолютивній частині таких рішень обов'язково зазначено заходи, яких має вжити держава на виконання пілотного рішення. Від них слід відмежовувати *квазіпілотні рішення* – ті, в яких застосовано ст. 46 Конвенції у мотивувальній частині.

2. У правилі 61 Регламенту Суду відсутні правила відбору справ для застосування пілотної процедури. З-поміж політичних, практичних та юридичних факторів, що впливають на відбір справ для застосування пілотної процедури, ключовим є ймовірний ступінь співпраці із Судом із боку органів держави у реалізації заходів пілотного рішення.

3. Ефективність пілотних рішень виявляється у таких напрямках: ефективність для конкретних заявників; ефективність для групи осіб; ефективність для держави-відповідача; ефективність для Суду. *Ефективність пілотних рішень Суду для конкретних заявників* є найменш очевидною. Адже нерідко замість отримання справедливої сатисфакції вони можуть чекати допоки держава-відповідач створить ефективні засоби захисту на національному рівні. Це ж стосується і заявників у аналогічних справах, які не стали предметом пілотної процедури, а були зупинені у зв'язку з такою процедурою. *Ефективність пілотних рішень Суду для групи осіб*, які перебувають у подібній ситуації, є очевидною, навіть якщо йдеться про потенційних потерпілих від дисфункції правової системи. Адже навіть якщо відповідні особи не планували звертатися до Суду за захистом своїх прав, виконання

пілотного рішення позитивно вплине на їхнє становище. *Ефективність пілотних рішень Суду для держави-відповідача* полягає в тому, що через таку процедуру держава не тільки усуває дисфункції у своїй правовій системі, а й економить кошти, які вона змушена була б сплатити для виконання рішень Суду у конкретних справах. Безперечно, зміни законодавства та правозастосовної практики на виконання пілотного рішення є надскладним юридичним і політичним завданням, яке вимагає скоординованої роботи усього апарату держави. Однак наслідки від належної реалізації таких заходів є ефективними та цінними для її правової системи як у частині захисту прав людини, так і у частині виконання своїх позитивних обов'язків. Ефективність пілотних рішень для Суду полягає в посиленні ефективності його роботи через економію ресурсів, які витрачаються на провадження у справах, що впливають зі структурної дисфункції у певній правовій системі. Навіть повнолюючи розгляд зупинених пілотним рішенням справ, якщо останнє не було виконано, Суд отримує можливість розглядати аналогічні справи спрощено у складі комітету з трьох суддів як предмет усталеної практики.

4. Значення пілотних рішень Суду як ефективного інструменту захисту прав людини в цілому полягає в тому, що вони повертають права людини з міжнародного на національний рівень, посилюють пряму дію Конвенції у правових системах її держав-учасниць, підтверджують субсидіарну роль Суду порівняно з національними правозастосовними органами. Застосування цієї процедури уможливується розумінням Конвенції як живого інструменту.

Список використаної літератури

1. Реагирование на систематические нарушения прав человека: анализ «пилотных решений» Европейского Суда по правам человека и их воздействия на национальные правовые системы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ehracmos.memo.ru/files/RU-Pilot_judgment_seminar_summary.pdf
2. Resolution Res(2004)3 of the Committee of Ministers on judgments revealing an underlying systemic problem (adopted by the Committee of Ministers on 12 May 2004, at its 114th Session) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=743257&Lang=fr>.
3. Rules of Court (1 May 2013) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf
4. Factsheet – Pilot judgments [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Pilot_judgments_ENG.pdf
5. Вайич Н. Пилотные постановления и групповые иски: что делать с систематическими нарушениями прав человека / Нина Вайич, Григорий Диков // Сравнит. конституц. обозрение. – 2012. – № 5 (90). – С. 99–109.
6. Pending cases: state of execution [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/reports/pendingcases_EN.asp?CaseTitleOrNumber=46344%2F06&StateCode=&SectionCode=
7. Див. переклад ключових рішень Суду українською мовою за посиланням: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#%7B%22languageisocode%22:%5B%22UKR%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D>

Стаття надійшла до редколегії 29.05.2013.

Дудаш Т. К вопросу об эффективности защиты прав человека (на материале пилотных постановлений Страсбургского суда)

Статья посвящена вопросу об эффективности пилотных постановлений Страсбургского суда как инструмента защиты прав человека посредством преодоления структурных проблем правовой системы. Пилотные постановления Страсбургского суда анализируются по определенным критериям, в том числе и в связи с их эффективностью.

Ключевые слова: пилотное постановление, квазипилотное постановление, постановление «третьего уровня», Конвенция о защите прав человека и основных свобод, Европейский суд по правам человека.

Dudash T. On the Issue of Human Rights' Protection Efficiency (according to Strasbourg Court's Pilot Judgments)

The article is devoted to the issue of the European Court of Human Rights' pilot judgments efficiency. The analysis of Strasbourg Court's judgments is provided with regard to particular criteria, including its efficiency.

Keywords: pilot judgment, quasi-pilot judgment, judgment of the «third level», European Convention of Human Rights, the European Court of Human Rights.